

Babyboom iepen in Enkhuizen

Piet Meissen: De strijd tegen iepenziekte is nog niet gewonnen

Piet Meissen

Piet Meissen, Boombeheerder van de gemeente Enkhuizen heeft op dit moment ongeveer 1125 iepen in beheer. Een kostbaar bezit voor deze Noord-Hollandse vestingstad. Hoe zorgt Enkhuizen dat de uitval door iepenziekte minimaal blijft en wat doet hij met de onvermijdelijke inboet?

Auteur: Hein van Iersel

We schrijven 1945: de Duitse bezetter vertrekt uit Nederland. Door de hongersnood en de algehele armoede zijn in veel Nederlandse dorpen en steden massaal bomen gekapt om te dienen als brandhout. Dat geldt ook voor Enkhuizen. Het kostbaarste verlies zijn daar de vele honderden iepen die op de vestingwal stonden.

Kort na de oorlog werden al deze bomen weer herplant. Letterlijk en figuurlijk babyboom iepen dus. Nu ongeveer zeventig jaar later zijn deze bomen volwassen en dreigt een ander gevaar voor deze *Ulmus hollandica* 'Belgica'. Ieder jaar raakt een stevig aantal iepen aangetast door de iepenziekte. Op zich blijven de inboetpercentages binnen de perken. Ook zonder dat de stad is aangesloten bij een iepenwacht ligt het aantal aangetaste iepen jaarlijks op ongeveer 2 tot 3 procent.

Vesting

De belangrijkste plaats waar in Enkhuizen iepen staan, is op de vestingwal. Deze vormt een kilometerslang wandelpad rondom de oude stadskern. Hier zijn de iepen, ondanks de vaak straffe wind overduidelijk in hun element. Als ik met Piet Meissen over de vestingwal wandel, verbaas ik mij erover dat zijn iepen ondanks hun lange

Totaal aantal iepen op de Vesting per 01-01-2012: 450 stuks

Aantastingen door iepenziekte 2011:	11 stuks
Aantastingen door iepenziekte 2010:	19 stuks
Aantastingen door iepenziekte 2009:	17 stuks
Aantastingen door iepenziekte 2008:	19 stuks
Aantastingen door iepenziekte 2007:	30 stuks

en vaak zware gesteltakken toch weinig windschade hebben. Meissen: 'Dat klopt. Wij nemen de bomen natuurlijk mee in VTA en we moeten er natuurlijk wel eens takken uitzagen, maar de schade is minimaal. Ook zien we wel eens spechtengaten in de bomen.'

Inboet

Meissen neemt me allereerst mee naar de westkant van Enkhuizen. 'Van hier heb je vrij zich op het Noord-Hollandse platteland en heeft de wind vrij spel. De dubbele rij iepen is bijna intact. Het enkele slachtoffer van de iepenziekte valt niet op. Heel anders is de situatie aan de noordkant. Daar zijn over stukken van twee tot driehonderd meter lang alle bomen gesneuveld.' Meissen heeft geen verklaring voor het feit dat de ziekte hier veel agressiever is dan aan de westkant van de stad. Of het zou het beruchte oproleffect moeten zijn. Een iep die is aangetast door de schimmel

Solitaire *Ulmus hollandica* 'Belgica'.

Het onderstaande artikel werd als voorlichtingsartikel gepubliceerd in de lokale kranten

Iepenziekte deel 1

In Enkhuizen staan zo'n 1125 iepen waarvan 450 op de vesting. De 'Ulmus hollandica Belgica' zijn vlak na de tweede wereldoorlog op de vestingwal rond de landzijde van de stad aangeplant. Toentertijd is voor een iep gekozen vanwege de uitstekende bestandheid tegen de belasting van de moderne stedelijke omgeving. De iep is niet kieskeurig ten aanzien van bodemomstandigheden en het klimaat, is winterhard, windvast en takbreukbestendig.

De iep is een sterke boom met veel overlevingskans. Echter, er bestaat een hardnekkige en verwoestende vijand: de schimmel 'Ophiostoma ulmi' de veroorzaker van de iepenziekte. De schadelijke werking van de infectie bestaat voor de iep voornamelijk uit het onderbreken van de sapstroom. De schimmel veroorzaakt een verstopping in de vaatbundels van de stam, waardoor de kroon uitdroogt. Op foto is goed zichtbaar dat de vaatbundels (het zwarte randje) zijn uitgedroogd.

Besmetting door kevers en wortelcontact

Voor de verspreiding van de schimmel zijn met name de kleine en de grote iepenspintkever verantwoordelijk. De kevers komen in aanraking met de schimmel onder de bast van reeds geïnfecteerde bomen; of als larven, die zich een weg onder de bast vreten en aldaar door schimmeldraden geïnfecteerd worden. In het voorjaar verlaten de jonge kevers de boom, op zoek naar kronen van gezonde bomen. De aan de kever klevende sporen belanden in het vaatbundelsysteem en de boom is geïnfecteerd. Het ziektebeeld verloopt in deze situatie vanuit de kroon naar beneden. In de afgelopen jaren lijken de aantastingen ook door wortelcontact te ontstaan. Dit is zichtbaar doordat bomen grenzend aan gekapte exemplaren worden aangetast en omdat het ziektebeeld in deze situatie het eerst zichtbaar is in de stamopslag en pas daarna hoger in de boom.

Iepenziekte op de Vesting

Ongeveer 25 jaar geleden werden de eerste besmette bomen in Enkhuizen gesignaleerd en verwijderd. In totaal zijn er aan deze ziekte inmiddels al meer dan 200 bomen verloren gegaan. In de afgelopen 3 jaar zijn er alleen op de Vesting al 55 zieke iepen weggehaald en ook dit jaar staat de teller voor de Vesting alweer op 6 stuks. De Gemeente Enkhuizen controleert actief en voert preventieve maatregelen uit. Na een signalering van een nieuwe aantasting wordt de boom binnen twee werkdagen verwijderd.

Een van de weinige iepen in Enkhuizen die ouder is als 70 jaar. Volgens Meissen omdat hij langs een Duitse wachtpost stond. Niemand van de Enkhuizenaren durfde daarom de boom te kappen.

Ophiostoma ulmi en Ophiostoma novo-ulmi die de iepenziekte veroorzaakt, geeft de ziekte door aan zijn buurman via wortelcontact. Dat laatste is ook de reden dat Meissen minimaal één jaar wacht met herplant met nieuwe iepen, ook al wordt er geplant met een iep, die volledig resistent zou moeten zijn: Ulmus 'New Horizon'. Meissen: 'Het klopt dat 'New Horizon' resistent is en in staat zou moeten zijn de schimmel in te kapselen, maar het lijkt ons verstandig een jaar te wachten totdat de ziekte uit de grond is verdwenen.'

Minimaal

Enkhuizen is niet aangesloten bij een iepenwacht en toch zijn de inboetpercentages niet beter of slechter dan bijvoorbeeld bij de Friese iepenwacht. Hoe kan dat? Meissen verklaart dat doordat de gemeente in combinatie met de aannemer dezelfde controles uitvoert als de iepenwacht en ook ongeveer dezelfde procedures hanteert: 'Een zieke boom wordt binnen twee werkdagen gekapt en afgevoerd. Door het hele groeiseizoen heen worden bomen gecontroleerd, ook bij particulieren. En verder komen er ieder

jaar in de lokale kranten artikelen over iepenziekte. Aandacht wordt hierbij ook gegeven aan het opslaan van iepenbrandhout. Als dit wordt opgemerkt wordt dit brandhout meteen opgehaald. Wel krijgt de consument dan vervangend hout voor de kachel retour.'

Enkhuizen heeft in het verleden de bomen geïnjecteerd met het iepenvaccin: Dutch Trig. Ook hier heeft Meissen ervaring mee. Hij had echter niet het idee dat de inboet onder de met Dutch Trig behandelde bomen veel lager was dan onder de niet-behandelde bomen. De kosten zijn echter wel aanmerkelijk. Behandelen met Dutch Trig hoort daarom –wat Enkhuizen- betreft tot het verleden.